

Pályázati beszámoló

a csernobili atomkatasztrófával kapcsolatos hazai levéltári forráskiadvány szerkesztéséről

Pályázati azonosító: 204190/00023

1986. április 26-án történt az emberiség történetének eddigi egyik legsúlyosabb atomkatasztrófája az ukrajnai Pripjaty illetve Csernobil városok melletti Lenin atomerőműben. A robbanás és a reaktorban keletkezett pusztító tűz több száz közvetlen és több ezer közvetett haláleset eredményezett, a radioaktív szennyeződés miatt kb. kétszázezer embert kellett kitelepíteni az érintett területekről, emellett pedig veszélyes mennyiségű radioaktív anyag jutott a környezetbe. Hamarosan radioaktív csapadék hullott az akkori Szovjetunió nyugati részén (elsősorban Belorussziában és Ukrajnában), valamint Európa számos területén, köztük Magyarországon is.

A csernobili katasztrófa az akkori Szovjetunió politikai vezetésén belül is zavart okozott: kezdetben igyekeztek azt titokban tartani, ennek következtében a közép-európai szocialista országokban is tájékoztatási tilalmat rendeltek el az esettel kapcsolatban. Amikor azonban az aktuális időjárási viszonyok következtében a szovjet területeken kívül főleg érintett Észak-Európában, elsőként Svédországban jelentős mennyiségű radioaktív légköri szennyeződést észleltek, a nyugati sajtó széles körben kezdte tárgyalni az eseményt és annak következményeit. A nyugati sajtó információi napokon belül Magyarországon is ismertté váltak, ráadásul hazai szakemberek mérései alapján közvetlenül is terjedni kezdett az atomkatasztrófa híre az országban. A hazai tömegtájékoztatási eszközök kezdetben az elhallgatás, majd – a „lakosság megnyugtatása érdekében” – a környezetbe jutott radioaktív anyagok mértékének és a sugárzás élettani hatásának bagatellizálására törekedtek.

A csernobili baleset a 80-as évek derekának egyik legfontosabb nemzetközi történése, az azt követő időszak pedig a késő kádár-kori hazai tömegtájékoztatás és sajtópolitika emblematikus eseménye is egyben.

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, valamint az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – mint a témában legjelentősebb iratanyagot őrző hazai levéltárak – munkatársai 2016-ra, a szerencsétlenség 30. évfordulójára egyszerre két forráspublikációt is előkészítettek. A témában feltárt legfontosabb és legjellemzőbb forrásokat nyomtatott kötet

formájában kívánják megjelentetni, ennek kapcsán az alább felsorolt irategyüttesekben végeztek kutatómunkát. A munka eredményeként több mint négyszáz levéltári forrást gyűjtöttek össze, melyből közel kétszázat válogattak be a végleges kötetbe. A kézirathoz eseményörténeti és technikai jellegű bevezető, valamint rövidítésjegyzék és annotált névmutató is készült.

A szerkesztők az eseménynek és hazai lecsapódásának egy dokumentumokat, fényképeket, videóanyagokat is tartalmazó önálló honlapot is szenteltek, mely elérhető a <http://www.csernobil-archivum.hu> címen.

A kutatómunka az alábbi irategyüttesekre terjedt ki elsősorban:

- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
 - XIX-A-2-af Marjai József Marjai József miniszterelnök-helyettes iratai
 - XIX-A-25-c Országos Atomenergia Bizottság TÜK-iratok
 - XIX-A-28-d Minisztertanács Tanácsi Hivatala, TÜK-iratok
 - XIX-A-98 Minisztertanács, Honvédelmi Bizottság
 - XIX-B-1-ai Belügyminisztérium, Miniszteri Titkárság
 - XIX-B-1-y Belügyminisztérium, Miniszterhelyettesi értekezletek
 - XIX-G-3 Külkereskedelmi Minisztérium
 - XIX-J-1-j Külügyminisztérium, TÜK-iratok
 - XIX-J-1-k Külügyminisztérium, Általános iratok
 - M-KS 288-5 MSzMP Politikai Bizottság
 - M-KS 288-15 MSzMP Gazdasági Bizottság
 - XIX-A-41 Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság
- Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
 - 1.11.4 BM III/I. Csoportfőnökség iratai
 - 1.12.4 Megyei rendőr-főkapitányságok állambiztonsági szerveinek iratai
 - 2.7.1 Napi Operatív Információs Jelentések (NOIJ)
 - 2.7.2 BM Tájékoztató jelentések
 - 3.1.2 Munka-dossziék

A kötetbe kerülő dokumentumok gépettetését az ÁBTL saját erőforrásai révén biztosította. A pályázati támogatást a források feltárásában, válogatásában, szerkesztésében, illetve a bevezető tanulmány és a jegyzetek írásában részt vevő levéltáros szerkesztői tiszteletdíjára fordítottuk.

Budapest, 2016. május 31.

Dr. Cseh Gergő Bendegúz
pályázati megbízott